

VÝŽIVA

*nedocenená, preceňovaná,
mystifikovaná?*

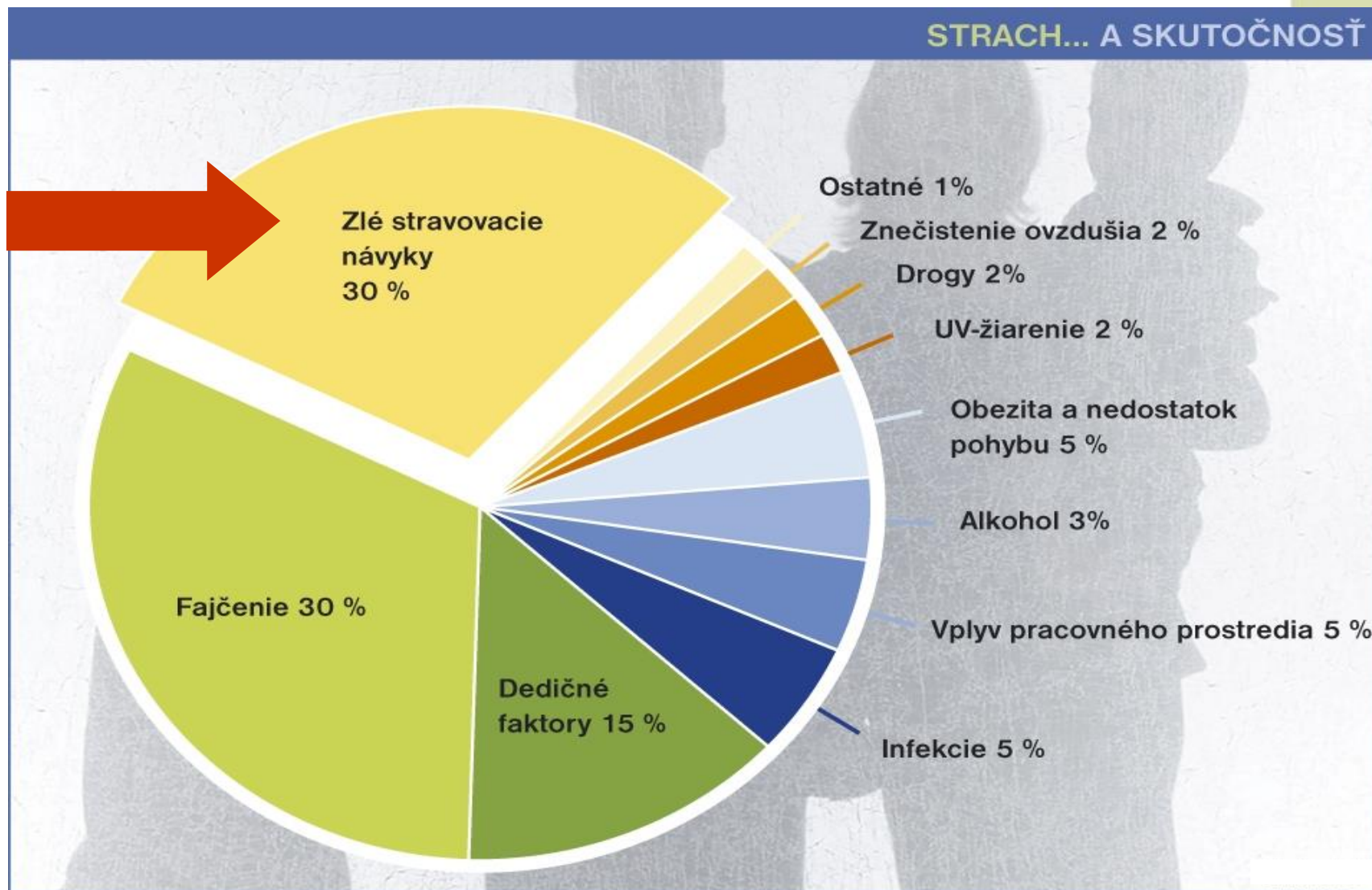
Janka ZÁLEŠÁKOVÁ

INTEGRATÍVNA ONKOLÓGIA, 16. januára 2019, Bratislava

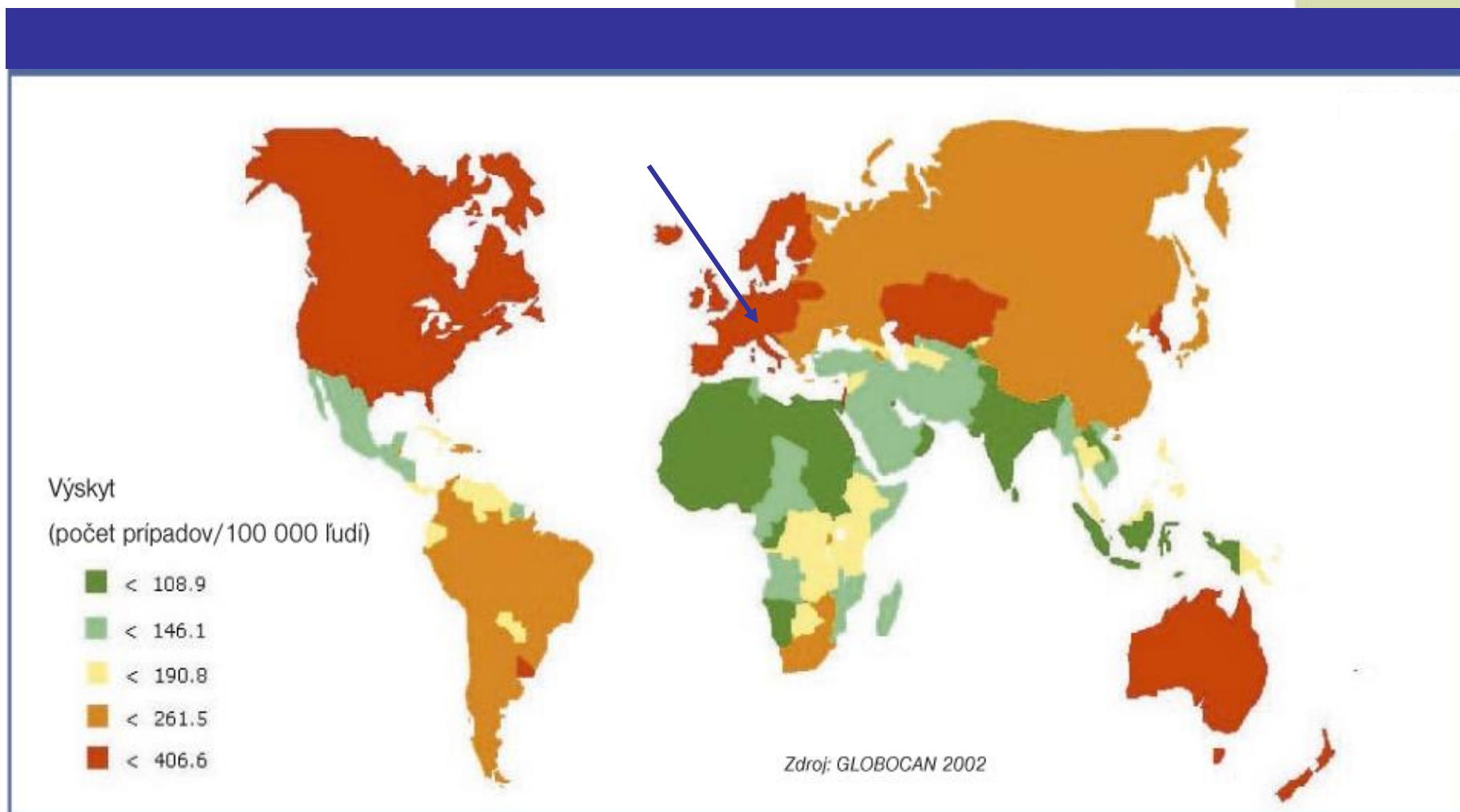
■ Niektoré fakty... (EU28)

- **Nádorové choroby**
- Každoročne 3,2 mil. obyvateľom EU je diagnostikovaná rakovina.
- V roku 2017 zomrelo 1,4 mil. obyvateľov, polovica z nich pre karcinóm pľúc, hrubého čreva, prsníka, pankreasu a prostaty.
- Rakovina ako príčina smrti u mužov 29,7%, u žien 23,2%
- Rakovina je najčastejšia príčina smrti u ľudí vo veku 45-64 rokov - 41 % zo všetkých úmrtí
- **Dvom tretinám prípadov možno predísť prevenciou ovplyvnením rizikových faktorov**

Príčiny vzniku rakoviny

Rozdiely vo výskyte rakoviny v rôznych častiach sveta

ZLÁ VÝŽIVA

Nedostatok ovocia
a zeleniny

prozápalové
prooxidačné prostredie

Nadmerný príjem
energie

Obezita

CHRONICKÉ CHOROBY

Ak si chceš predĺžiť život, jedz menej

Benjamin Franklin, *Almanach chudáka Richarda*, 1730

OBEZITA – závažný problém

Zvýšené riziko rakoviny

- **hrubého čreva**
- žlčníka
- pažeráka
- obličiek
- prostaty
- **krčku maternice**
- prsníka

Samotná obezita zapríčiňuje 30 % rakoviny hrubého čreva u mužov a 60 % rakoviny maternice u žien !

Priamy vzťah ku vzniku DM 2. typu

Vznik kardiovaskulárnych chorôb

Tukové bunky tvoria látky, ktoré majú prozápalový charakter

Tukové tkanivo má rozsiahlu krvnú sieť

**(1 kg tuku – 3,5 km ciev)
– podmienky vhodné pre prekancerózne bunky**

OBEZITU a RAKOVINU spája ZÁPÁL

- Zvýšená produkcia prozápalových látok a rastových faktorov v tukových bunkách a ich uvoľňovanie do krvného obehu
- Zvýšená inzulínová rezistencia s následnou zvýšenou produkciou inzulínu, ktorý stimuluje rast buniek priamo aj nepriamo
- Zvýšená tvorba voľných radikálov v zápalovom prostredí

**VHODNÉ PROSTREDIE NA VZNIK MUTÁCIÍ
ZNÍŽENIE NAPROGRAMOVANEJ SMRTI BUNIEK (Apoptózy)
BUNKOVÁ PROLIFERÁCIA**

Nealko sladené nápoje – životný štýl mladých ľudí, rýchla cesta k obezite

	BRATISLAVA		TRENČÍN	
	ÁNO	NIE	ÁNO	NIE
Študenti %	58	42	63,3	36,7
Fľaša /330 mL	2		2,4	

1 fľaša ≈ 30 g cukru!

2 fľaše denne/1 rok ≈ 22 kg cukru

Zdroj: Zálešák M. a kol.:
Čsl. Fyziol. 61/2012, 2, 36-40

Tuky a mastné kyseliny

Nasýtené tuky
Živočišne tuky, maslo,
bravčová masť,
tropické oleje

Nenasýtené tuky

Trans tuky
Hydrogenované oleje,

Polynenasýtené tuky

Mononenasýtené tuky

Omega-6-mastné kyseliny
Rastlinné oleje
(kukuričný, slnečnicový ...)
Prozápalové
Prokarcinogénne

3:1 optimum
(20:1) !!! realita

Omega-3-mastné kyseliny
Sardinky, makrela, losos,
ľanové semeno, sója, orechy
Protizápalové
Protirakovinové

Omega-9-mastné kyseliny
Olivový olej, canola olej,
avokádo, mandle

Obrázok 30

Červené mäso a mäsové výrobky

Epidemiologické štúdie preukázali vzťah konzumácie červeného mäsa a spracovaného mäsa k vzniku rakoviny najmä hrubého čreva a konečníka, tiež pankreasu, prsníka.

Červené mäso má vysoký obsah myoglobínu (látka potrebná na väzbu kyslíka v svalovine) – obsahuje železo.

Po konzumácii červeného mäsa:

- voľné železo z myoglobínu sa podieľa na vzniku voľných hydroxylových radikálov - poškodenie DNA buniek
- Príprava červeného mäsa pri vysokých teplotách (napr. grilovanie - vznik kancerogénnych látok, napr. heterocyklické amíny, polycyklické aromatické uhlovodíky

ODPORÚČANIE (Európsky kódex prevencie rakoviny, WHO)

- Maximálne 500g červeného mäsa a spracovaného mäsa /týždeň

ČERVENÉ MÄSO

- hovädzie
- baranie
- jahňacie
- divina

Spracované mäso

- pridávané látky
- údenie

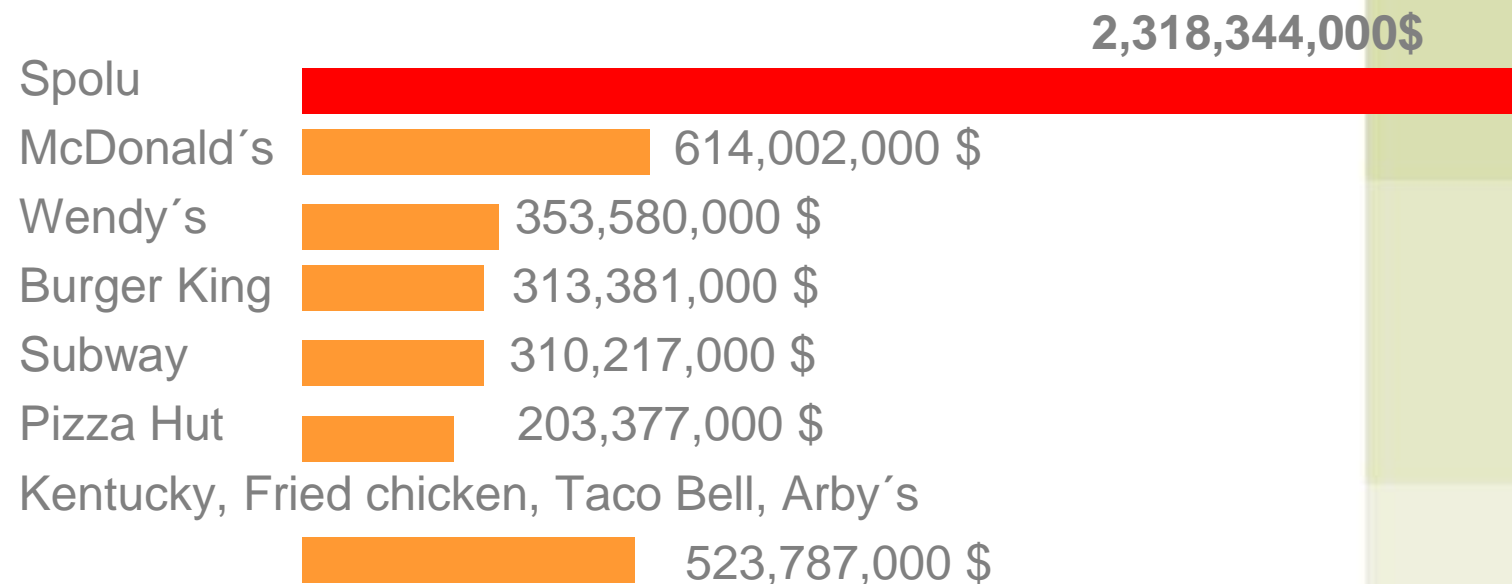
- kancerogénne vlastnosti

Hlavné faktory podporujúce prejedanie sa

Spúšťače   Následky

-
- Orálne zmyslové vnemy (tuk, cukor) → Nadmerná stimulácia centier pôžitku
  - Veľká dostupnosť potravy → Podporuje jedenie aj bez pocitu hladu
  - Potraviny bohaté na energiu → Veľké množstvo energie v malom objeme jedla zabraňuje žalúdku, aby sa zväčšoval a potlačil presýtenie
  - Rýchle jedenie → Obchádzanie signálov sýtosti
  - Stres → Vyhľadávanie pôžitku v strave s cieľom kompenzovať úzkosť
  - Nutkanie → Závislosť od potešenia z jedla

Nerovný zápas: výdavky na reklamu reťazcov rýchleho občerstvenia v USA (2004)

Program 5x denne ■ 4,855,000 \$
 (Národná amer. kampaň)

Program 5x denne ■ 4,700,000
 (Kalifornská kampaň)

Zdroj: Am. únia spotrebiteľov

REKLAMA – nepriateľ zdravej výživy !!!

WHY AN ?

1

IS THIS A PROBLEM?

UN DECLARATION
16 / 09 / 2011

"Obesity, an unhealthy diet and physical inactivity have strong linkages with the four main Non-Communicable Diseases"

- ▲ cancer
- ▲ diabetes
- ▲ cardiovascular
- ▲ chronic respiratory

2

STRATEGY FOR EUROPE ON NUTRITION, OVERWEIGHT AND OBESITY-RELATED HEALTH ISSUES (2007)

3

EFFECTIVE PARTNERSHIPS

4

EU PLATFORM FOR ACTION ON DIET PHYSICAL ACTIVITY AND HEALTH

- ➔ 33 European associations
- ➔ membership more than doubled since establishment in 2005

HIGH LEVEL GROUP FOR NUTRITION AND PHYSICAL ACTIVITY

➔ 27 EU governments + WHO

1 in 2 people is overweight or obese*

MULTI-STAKEHOLDER APPROACH

6

RECENT ACHIEVEMENTS

AUDIENCE

number of people reached in 2011: 14 million individuals, 80 million virtual users

COVERAGE

number of commitments implemented in more than 1 EU country: 87 out of 135 currently active

CONTINUIT

number of commitments valid beyond 2013: 86 out of 135 currently active

MONITORING

significant improvement in quality: objectives of commitments more specific

5

VOLUNTARY ACTIONS IN 6 AREAS (NO. OF ACTIONS IN 2011)

PHYSICAL ACTIVITY PROMOTION (15)

ADVOCACY AND INFORMATION EXCHANGE (22)

EDUCATION AND LIFESTYLE MODIFICATION (42)

MARKETING AND ADVERTISING (16)

CONSUMER INFORMATION INCLUDING LABELLING (13)

COMPOSITION OF FOODS, AVAILABILITY OF HEALTHY OPTIONS, PORTION SIZES (15)

* in over half of OECD countries

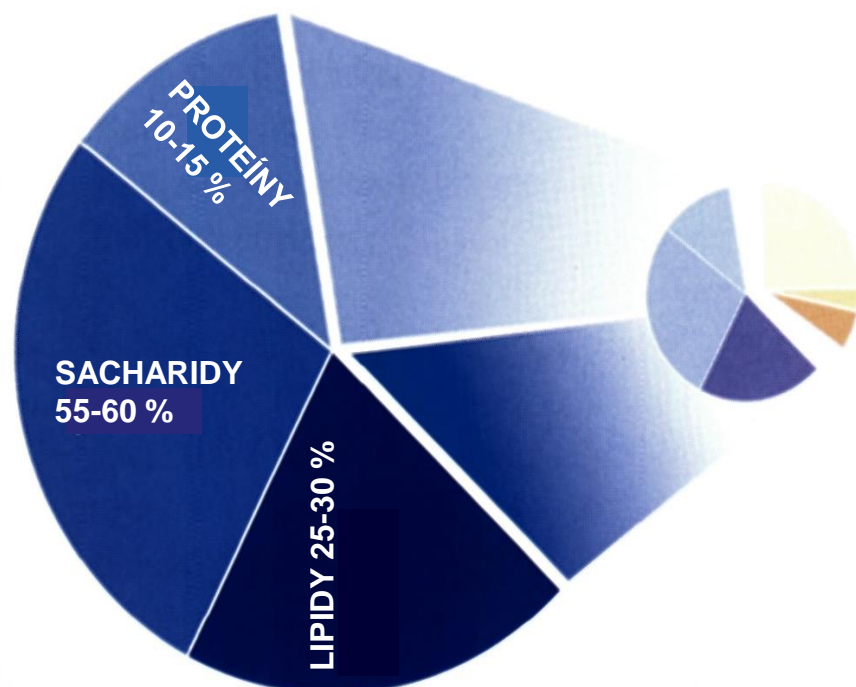
MORE ON THE EU PLATFORM

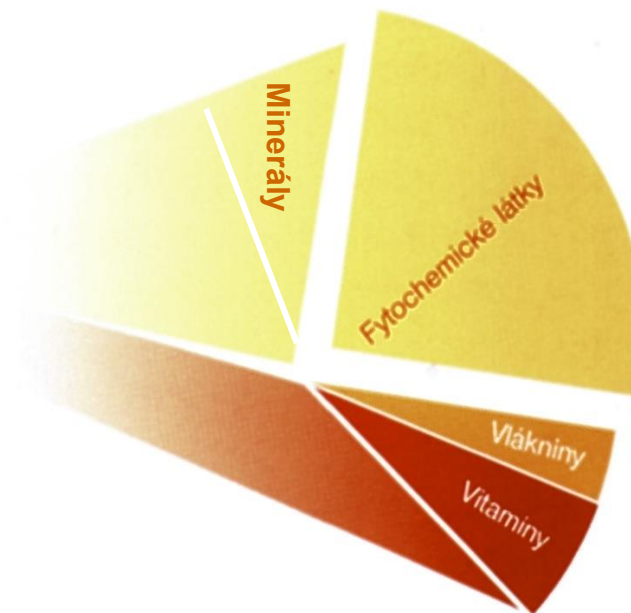

LÁTKOVÁ SKLADBA VÝŽIVY

MAKROŽIVINY

MIKROŽIVINY

Fytochemické látky
s protirakovinovými
účinkami

	ODPORÚČANIA FMCR pre prevenciu nádorových chorôb
1	Zostať štíhly, s BMI 21-23
2	Byť fyzicky aktívny aspoň 30 minút denne
3	Vynechať sladené nápoje a znížiť konzumáciu energeticky bohatých potravín
4	Jesť veľké množstvo rôzneho ovocia a zeleniny, strukovín a celozrnných potravín
5	Znížiť dennú konzumáciu alkoholu na maximálne dva poháre červeného vína u mužov a jeden u žien
6	Znížiť konzumáciu červeného mäsa (hovädzie, jahňacie, bravčové) asi na 500 g/týždeň
7	Znížiť konzumáciu solených potravín
8	Nepoužívať suplementy výživy na prevenciu rakoviny
9	Matky by mali dojčiť svoje deti 6 mesiacov
10	Pacienti, ktorí sa liečili na rakovinu, by mali prísne dodržiavať uvedené odporúčania

FMCR - 2. štúdia zameraná na vzťah výživy a fyzickej aktivity k rakovine

500 000 vyhodnotených štúdií

5 rokov práce

Vyhodnotenie rizikových faktorov u 17 druhov rakoviny

Výsledok 10 odporúčaní

www.dietandcancerreport.org

3. štúdia

Európsky kódex proti rakovine (www.cancercode.eu)

1. Nefajčiť
2. Podporovať nefajčiarske prostredie
- 3. Udržovanie správnej hmotnosti**
4. Fyzická aktivita denne
- 5. Zdravé stravovanie – celozrnné potraviny, strukoviny, zelenina a ovocie. Obmedziť vysoko kalorické potraviny s vysokým obsahom cukru a tukov, nepiť sladené nápoje. Obmedziť mäsové výrobky, spotrebu červeného mäsa a potraviny s vysokým obsahom soli.**
6. Obmedziť množstvo alkoholu.
7. Vyhybať sa slnečnému žiareniu. Nepoužívať soláriá.
8. Ochrana pred karcinogénmi na pracovisku, dodržiavanie pokynov bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.
9. Zistite, či nie ste vystavený dlhodobému žiareniu (radón)
10. Pre ženy: ak je možné tak dojčiť. Obmedziť substitučnú hormonálnu terapiu.
11. Zabezpečte očkovanie svojich detí proti hepatitíde B (novorodenci a HPV – ľudský papilomavírus (dievčatá)
12. Zúčastňujte sa na organizovaných skríningoch

Nebezpečné „internetové“ návody na liečbu rakoviny Mystifikácia

Americkí vedci zistili..., MUDr. XY uznávaný odborník vyriešil problém...,
Pre rýchle vyliečenie stačí toto....

- Zázračné vyliečenia nevyliciteľne chorých
- Bludy o utajených prírodných liekoch proti rakovine
- Rakovina je nedostatkom vitamínu B17
- Emócie dokážu zmeniť DNA - liečenie rakoviny pomocou našej vlastnej emočnej technológie za veľmi krátky čas
- Vyliečenie zhubného nádoru hladovkou
- Detoxy a prekyselenie organizmu - moderné mýty v stravovaní

Nebezpečené moderné trendy

Klamlivé tvrdenia výrobcov filtračných zariadení pre domácnosti na úpravu pitnej vody, napr. WQA - záujmové združenie výrobcov prístrojov na úpravu vody v domácnosti

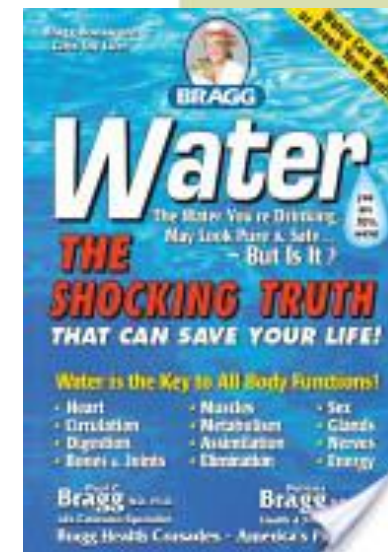
Negatívne kampane proti pitnej vode a minerálnym vodám; **zlyhávanie informovanosti obyvateľstva zodpevnými inštitúciami**

Klamlivé tvrdenia tzv. odborníkov na zdravú výživu a zdravý životný štýl

Agresívny marketing najväčších výrobcov nealkoholických nápojov

+

Napr. cirhóza pečene je vyvolaná zlúčeninami vápnika vo vode

Pitná voda je škodlivá, pretože obsahuje anorganické látky

SLOVENSKÁ REALITA ... nebezpečné tvrdenia tzv. odborníka na zdravú výživu

Destilovaná voda – odporúčaná na detoxikáciu a demineralizáciu organizmu.

*(„Už počas niekoľkých týždňov pitia destilovanej vody sa z tela začnú vylučovať anorganické minerálne usadeniny nahromadené v kĺboch, cievach, dutinách ....; Destilovaná voda pomôže uvoľniť uväznené bunky Langenhansových ostrovčekov pankreasu z povlaku minerálov, ktoré potom môžu opäť vykonávať svoju funkciu...; **anorganický povlak izoluje bunky v niektorých častiach tela a kyslík sa k nim nedostane, preto telo začne produkovať nové bunky, ktoré fungujú aj s nízkym prísunom kyslíka a tieto bunky sú rakovinové)***

autor: Peter Planieta, Elementy zdravia sro. Bratislava

!

Garantom služieb Klubu zdravia je Peter Planieta – označuje sa ako vyhľadávaný odborník na zdravý životný štýl a ocenený

BIO človek roka 2012

Osobné konzultácie, kurzy varenia, kurzy pečenia, kurzy orientálnej diagnostiky,

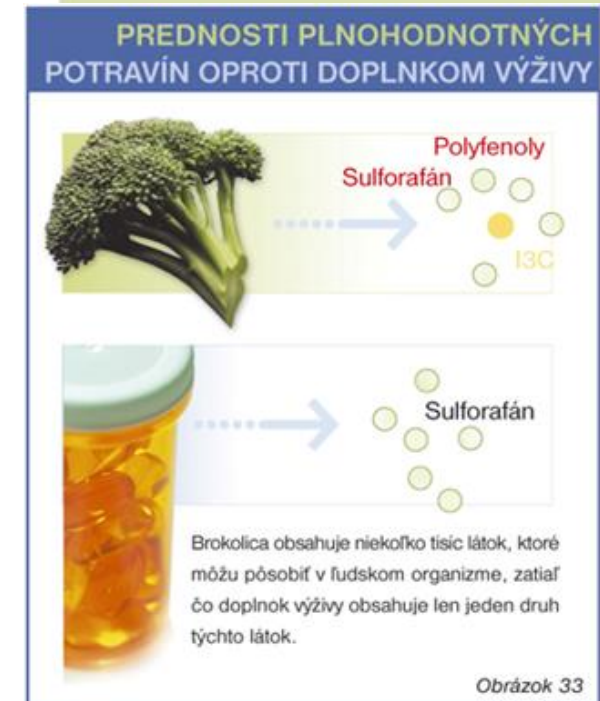
Doplnky výživy módne trendy

- Reakciou na nové poznatky z vedeckých laboratórií o priaznivých účinkoch niektorých fytochemických látok prirodzene sa vyskytujúcich v niektorých druhoch ovocia a zeleniny bolo motiváciou pre niektoré firmy uviesť ich na trh vo forme tabletiiek kapsúl... Predávajú sa ako zázračné látky aj cez Internet s označením, že pôsobia proti rakovine. Nastal kult doplnkov výživy, hoci dostupnosť ovocia a zeleniny je počas celého roka.
- Fytochemické látky v tabletách obsahujú veľmi reaktívne látky – preto veľmi nestabilné. V prirodzenej forme v rastline sú chránené vo vnútri buniek pred ich rozkladom.

Príklad:

Analýza v akreditovanom laboratóriu preukázala, že v 1 tbl. resveratrolu je jeho účinné množstvo také nízke, že by bolo potrebné zjesť 1000 tbl., aby človek prijal také množstvo, ktoré je v 1 pohári červeného vína – cena tohto účinného množstva v tbl. by potom bola asi 1250 Euro.

**Doplnky výživy nie sú účinnou primárnou prevenciou rakoviny.
Mikronutrienty treba užívať len pri dokázanom nedostatku v organizme!!!**

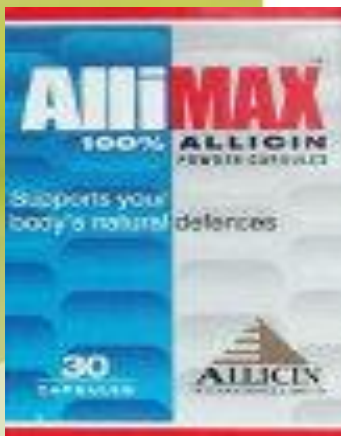

Výživové doplnky – móda moderného človeka

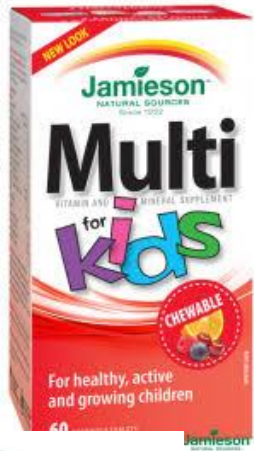
Minerály (nápoje s minerálmi pre deti, ženy seniorov... / **prirodzený zdroj: minerálne vody, ovocie, zelenina strukoviny....**

Vitamíny (pre deti, ženy, gravidné ženy, seniorov diabetikov.../ **prirodzený zdroj: ovocie zelenina, ryby, cereálie...**

Fytochemikálie (resveratrol, sulforafan, kyselina elágová, katechíny, alicín...)/ **prirodzený zdroj: červené víno, citrusy, bobuľové ovocie, cesnak, sója, zelený čaj, kapusta...**

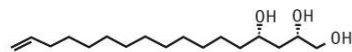

Doplnky výživy sú drahé/
prirodné potraviny lacnejšie

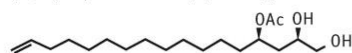

Doplnky majú vedľajšie účinky, nízka účinnosť, interakcia s liekmi. **Fytochemikálie v ovocí a zelenine majú vyvážené zloženie, bez vedľajších účinkov**

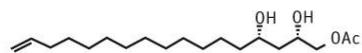
Protirakovinové látky izolované z avokáda

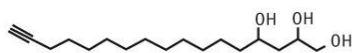
(2S,4S)-heptadéc-16-ène-1,2,4-triol (1)

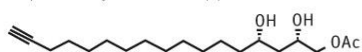
Acétate de (2R,4R)-1,2-dihydroxyheptadéc-16-én-4-yle (2)

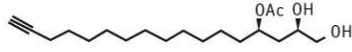
Acétate de (2S,4S)-2,4-dihydroxyheptadéc-16-én-1-yle (3)

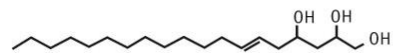
Heptadéc-16-yne-1,2,4-triol (4)

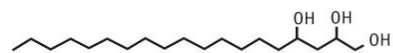
Acétate de (2S,4S)-2,4-dihydroxyheptadéc-16-yn-1-yle (5)

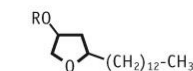
Acétate de (2R,4R)-1,2-dihydroxyheptadéc-16-yn-4-yle (6)

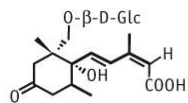
(6E)-nonadéc-6-ène-1,2,4-triol (7)

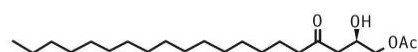
Nonadécane-1,2,4-triol (8)

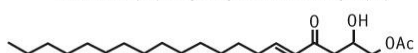
5-tridécyltétrahydrofuran-3-ol (28)
Acétate de 5-tridécyltétrahydrofuran-3-yle (29)

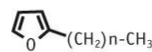
acide (1'S,6'R)-8'-hydroxyabscisique β-D-glc (18)

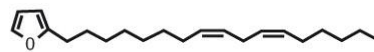
Acétate de (2R)-2-hydroxy-4-oxoicosan-1-yle (16)

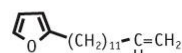
Acétate de (5E)-2-hydroxy-4-oxoicos-5-én-1-yle (17)

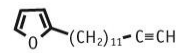
n = 14 2-(pentadécyl)furane (20)
n = 16 2-(heptadécyl)furane (21)
n = 13 2-(tétradécyl)furane (22)
n = 15 2-(hexadécyl)furane (23)
n = 17 2-(octadécyl)furane (24)

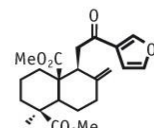
2-[(8Z, 11Z)-heptadéca-8,11-diényl]furane (25)

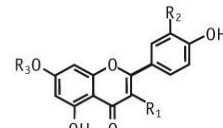
2-(tridéc-12-ényl)furane (26)

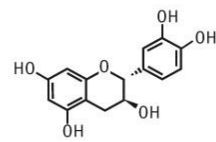
2-(tridéc-12-ynyl)furane (27)

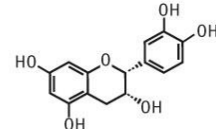
Sciadinonate de diméthyle (30)

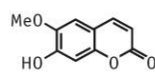
R ₁	R ₂	R ₃	
O-D-Glc	H	H	astragaline (31)
H	OH	H	lutéoline (32)
H	H	H	apigénine (33)
H	OH	D-Glc	lutéoline-7-O-D-glc (34)
O-D-diglc	OH	H	quercétine-3-O-D-diglc (35)
O-L-Rha	OH	H	quercitrine (36)
O-D-Glc	OH	H	isoquercétrine (37)
O-L-Rha	H	H	afzéline (38)
O-D-Ara	OH	H	quercétine-3-O-D-ara (39)

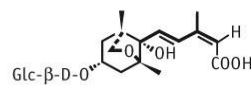
(+)-catéchine (40)

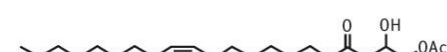
(-)-épicatéchine (41)

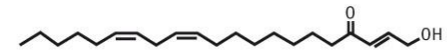
scopolétine (42)

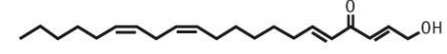
acide (1'R,3'R,5'R,8'S)-epi-dihydrophaséique β-D-glc (19)

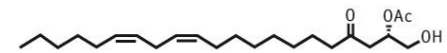
Acétate de 2-hydroxy-4-oxohénicos-12-én-1-yle (9)

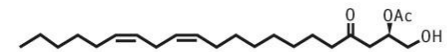
(2E,12Z,15Z)-1-hydroxyhénicos-2,12,15-trién-4-one (10)

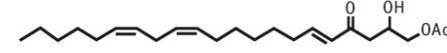
(2E,5E,12Z,15Z)-1-hydroxyhénicos-2,5,12,15-tetraén-4-one (11)

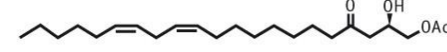
Acétate de (2S,12Z,15Z)-1-hydroxy-4-oxohénicos-12,15-dién-2-yle (12)

Acétate de (2R,12Z,15Z)-1-hydroxy-4-oxohénicos-12,15-dién-2-yle (13)

Acétate de (5E,12Z,15Z)-2-hydroxy-4-oxohénicos-5,12,15-trién-1-yle (14)

Acétate de (2R,12Z,15Z)-2-hydroxy-4-oxohénicos-12,15-dién-1-yle (15)

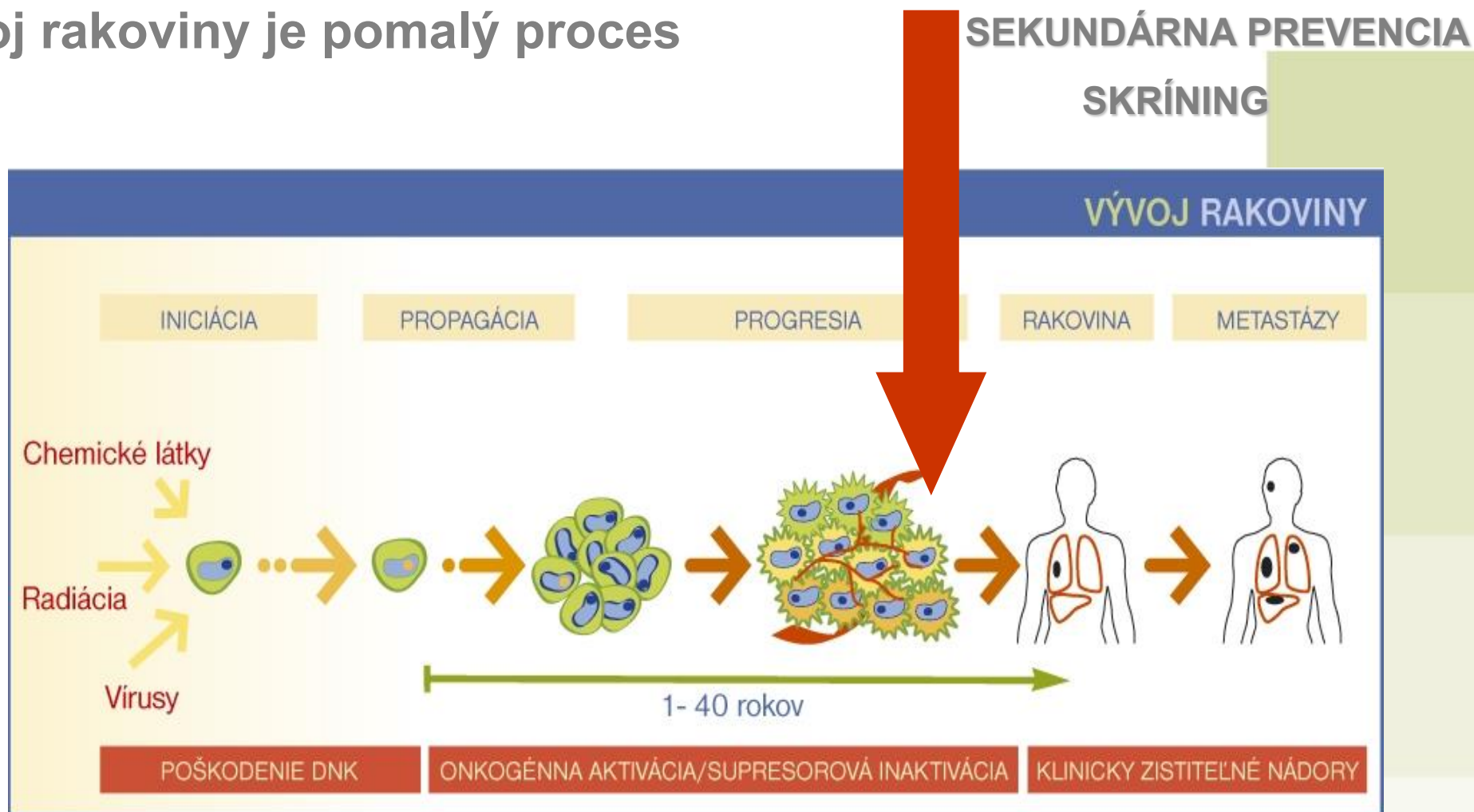

Stratégia prevencie rakoviny na celý život

- 1. Prestať fajčiť**
- 2. Znížiť kalorický príjem**
- 3. Obmedziť konzumáciu červeného mäsa**
- 4. Vyhýbať sa potravinám, ktoré obsahujú karcinogény**
- 5. Pravidelne cvičiť**
- 6. Pravidelne denne konzumovať ovocie a zeleninu**
- 7. Pestrosť prirodzených potravín**

Vývoj rakoviny je pomalý proces

PRIMÁRNA PREVENCIA

ĎAKUJEM ZA ZA POZORNOSŤ

Vybrané obrázky a texty z publikácií autorov R. Béliveau,
D. Gingras:

Výživa ako zbraň proti rakovine

Jesť zdravo a s pôžitkom

Varíme z potravín, ktoré zdolávajú rakovinu

M. Ferenčík a kol.:

Zápal - fundamentálny princíp vzniku chorôb

So súhlasom vydavateľa – Balneotherma sro., Bratislava

Osud národov závisí od toho, ako a čím sa živia

(J. A. Brillant-Savarin, *Filozofia chuti*, 1825)

